

■ COLUMNA

Da gasettas e dil breton...

DA LINARD CANDREIA

Jeu tegnel bugen enta maun pupi. Cudischs ein sco'l paun da mintgadi. Il medem vala per las gasettas. Era el temps dils mieds digitals prefereschel il material tradiziunal, il pupi.

A propos gasettas: Sche jeu passentel las vacanzas egl jester haiel la disa da cumprar gasettas indigenas, e quei schi spert sco pusseivel suenter l'arrivada. Aschia sundel immediat sil current da quei che schabegia, da quei che fatschenta leu la gliued, da quei che marscha en fuorma dad occurrenzas culturalas ed aschia vinavon.

Dacuort essan stai ella Bretagne. Secapescha s'udeva gia la damaun la lectura da l'«Ouest» tier ina dallas bialas occupaziuns. Dil reminent in super mied per exercitar in lungatg jester. Seregordel dil temps alla Scuola Svizra a Catania in Sicilia. Grazia alla lectura quotidiana dalla «Sicilia» haiel astgau far progress ella lingua taliana a moda pli speditiva che cun x in cuors da lungatg.

jeunes maintenant sont de plus en plus intéressés.»

Schegie che la situaziun dil breton ei per dabia mendra che quella romontscha fan surtut ils responsabels pil turissem gronds sforzs da far diever dil breton per esser era pli autentics ella vendita da products indigens. Inscrizziuns se-presentan ella fuorma bilingua ed en guids turistics dat ei minucors ed entirs artechels che descrivan la situaziun dil lungatg. Aschia secloma la muntada da «menhir» crap liung.

Era el Grischun ha ei dau periodas nua che nies lungatg-mumma veva buca la muntada ch'el haves meritau. Ei deva schizun loghens nua ch'ei fuva scumandau da tschintschar romontsch sil plaz scola. Il medem ei era schabegiau ella Bretagne. Paris cumandava e para aunc adina da cumandar las fiastas. El museum gia menziunau san ins era leger: «C'était très mal vu, avant, de parler le breton. Alors que maintenant c'est considéré comme «label»! Le temps change – Il temps semida.

Ella gassetta numnada «Ouest» haiel preferiu da leger portrets da persunas bretonas. Aschia resta en buna memoria quel culla giuvna bretona che ha l'intenziun dad ir cul sacados per l'Europa entuorn, fagend investestas sur da minoritads linguistics. «Je pars avec mon sac à dos, ma caméra et je me débrouille (segidel memezza).» Cool, neve?

El senn positiv en connex cul breton, in lungatg celtic-moribund, cumpara la giuventetgna era el museum dalla Bretagne à Rennes: «Le breton: c'est important pour parler avec les personnes âgées (persunas pli veglias)! Mais les

FOTO RTR, L. LIVERS

«Eventplaner»

Ina app per organisar il temp liber

■ (rtr) Chalender d'occurrenz, la app per la giuventetgna, è accessibla e vegn anc perfecziunada. La chasa da medias RTR è adina interessada tge che marscha cun la generaziun digitala. Perquai ha RTR tschertgà ina scola ch'è abla e pronta da collavurar. L'incumbensa è stada da crear ina app che cumplettescha la purschida dad RTR, ina app rumantscha. La classa H14 da la scola media è la finala stada la classa che ha surprindì quella incumbensa. Els han creà ina app per rimnar e derasar terminis d'occurrenz en la Rumantscha. Igl usche-

numnà «Eventplaner» è gia accessibel, dentant mo cun ils telefonins d'Android. Il chalender d'occurrenz ch'els scolars e las scolaras han creà pudess daventar in agid per bain inqual uniuon che organischa chaussas publicas. Per pudair sviluppar vinavant e perfecziunar la app ha *Ladina Heimgartner*, la directura dad RTR, empermess vinavant agid per la classa da la H14. Ils trais scolars che han preschentà lur applicaziun durant la ILHGA, *Elia Manuel Eberle*, *Fabio Senti* e *Lilian Schlosser*, èn tuts da l'opiniun che la lavur ch'els han

prestà entaifer in'emna n'è anc betg finida, ma i saja gia ina partenza che sa laschia vesair. Gia els onns 70 vegniva discurs da coordinar meglier las occurrenz tranter las differentas uniuns. Uschia ch'ins po dir che quest project cun la app per planisar il temp liber è sin buna via ed ha franc er anc in zic peda da vegnir perfecziunà. La foto mussa *Marcus Beer*, il directur da la Scola media mercantila, *F. Senti*, *E. M. Eberle* e *L. Schlosser* students, davostiers il scolast *Roman Müller* e davant *Ladina Heimgartner*, directura dad RTR.

■ GRISCHUN

Augment da concurs da firmas

(rtr) Dapi l'entschatta da l'onn fin la fin da settember èn totalmain 123 firmas idas concurs en il Grischun. Cumpareglià cun la medema perioda da l'onn avant è quai in augment da 40%. En l'entira Svizra èn ils concurs però sa reducids levat per 8% sin bunamain 3400. Il dumber da concurs da firmas è dentant spezialmain èn la Svizra taliana e la Svizra franzosa sco era en la Svizra orientala creschì. Il dumber da novas fundaziuns d'interpresas en il Grischun è il medem temp sa reducì per 1% sin bun 730. En l'entira Svizra è il dumber da novas fundaziuns s'augmentà per 2% sin passa 30 500.

Spoglià duas giadas il medem um

(pocha) La notg sin la sonda è in um vegnì spoglià duas giadas a Cuir. La polizia n'ha betg pudì eruir ils delinquents e supplitgescha la populaziun d'annunziar eventualas observaziuns. In Svizzer da 24 onns è vegnì attatgà da quatter persunas cu el ha vult sa render, suenter in concert en la halla d'eveniments Palazz, tar ses auto en la St. Margarethenstrasse per ir per cigarettas. El è sa riscudì ed ils attatgaders èn fugids sinquai. Cu el è turnà curt suenter han circa set persunas spitgà sin el ed han spoglià l'um ed engulà sia bursa. L'um è vegnì blessà levamain. El è vegnì transportà en il spital chantunal. Persunas che pon far indicaziuns pon s'annunziar tar la polizia 081 257 74 24.

Stretga collavuraziun cun la Lombardia tar migraziun

(cc) Ina delegaziun grischuna è sa scuntrada a Sondrio cun il prefect Giuseppe Mario Scalia. L'object dal discurs è stada la collavuraziun en il sector da migraziun. La regenza observa cun gronda atenziun la situaziun en connex cun ils moviments da migraziun, spezialmain al cunfin sid dal Grischun. Actualmain datti mo singulas emprovas da cuntanscher il chantun Grischun sur la provinza da Sondrio ed i'nexistan nagins indizis che questa situaziun vegnia a sa midar il proxim temp.

Per intensivar la collavuraziun tranter las autoritads dal Grischun resp. dal corp da guardias da cunfin e las autoritads da la Lombardia sin plaun politic ed operativ han lieu regularmain scuntradas. Suenter la visita dal president da la regenza *Christian Rathgeb* a Sondrio l'onn passà ha dacurt gì lieu là in'ulteriura scuntrada cun il prefect *Giuseppe Mario Scalia*.

L'object dal discurs è stada tranter auter la coordinaziun da las activitads da patruglia per lung da las parts dal cunfin pertutgadas, en spezial tar ils passagis dal cunfin Piattamala e Castasegna per pudair reagir svelter en cas che la situaziun sa midass. Ultra da quai è vegnì discutà davart in rinforz da la scolaziun cuminaivla. Da tuttas duas varts ha pudì vegnir constatada in gronda prontezza al dialog ed a la collavuraziun.

Las stentas actualas d'intensivar ils contacts vegnan coordinadas d'*Alessandro Della Vedova* per incumbensa dal departament da giustizia, segirezza e sanadad.

Cun questa chaschun engrazia la regenza a las autoritads ed a las forzas polizialas da la Lombardia per la collavuraziun quotidiana fitg buna a favur da la segirezza da la populaziun da tuttas duas varts dal cunfin.

Il Grischun e la Lombardia collavuran bain en connex cun la migraziun en il sid da la Svizra. KEYSTONE

770 milliuns per cussegliaders externs

■ (rtr) L'onn passà ha la confederaziun dà or 770 milliuns francs per cussegliaders externs. Quai scriva la «NZZ am Sonntag». Ella sa referescha a cifras dal Departament federal da finanzas. Ils pli bliers cussegliaders privats ha tenor quellas cifras il departament da finanzas sez duvrà. Quai cunzunt per projects d'informatica. Il maximum aveva la confederaziun impundì il 2013 per cussegliaders externs, numnadamain 850 milliuns francs. Ina moziun ch'il cussegliadaziun tracta proximamain vul reducir quests custs per 8% ad onn. Las cussegliaziuns externas cumpiglian lavurs en la sparta d'informatica per tut ils set departaments.

Maraton da skis engiadinais da nov cun cursa da notg

■ (rtr) Tar la proxima ediziun dal Maraton da skis engiadinais datti per l'emprima giada er ina cursa da notg. Latiers absolvan ils participants ina cursa da 17 km tranter Segl e Puntraschigna. Tenor ils organisaturs saja la finamira da la cursa supplementara da far pli attractiva l'emna da maraton. Pli navant sperian ins che las curridras ed ils curriders passientin uschia dapli dis en l'Engiadina, quai che fiss d'avantatg ord vista turistica. L'emprima cursa da notg dal Maraton da skis engiadinais è ils 9 da mars 2017, partenza a las 19.00 a Segl.

Clients perdan la fidanza en bancas

■ (rtr) Bunamain mintga terza persuna dumandada en Svizra ha inditgà da sa fidar pli pauc da la bransch da l'onn passà. Quai demussa in studi da l'interpresa da cussegliaziun Ernst&Young. Uschia èn ils clients svizzers ils pli sceptics sin l'entir mund. Malgrà quest trend negativ sa fidan anc adina 57% dals Svizzers da lur banca principala. Passa 80% dad els recumandassan er vinavant quella. Ernst&Young ha manà tras la retschertga tranter il schaner ed avrigl da quest onn. L'interpresa ha dumandà totalmain 52 000 clients da banca en 32 pajais, en Svizra 1500 persunas.

■ L'AURA

Surtratg en il nord, bel en il sid

Situaziun generala: Ina zona da pressiu bassa smatgà ina front fraida encunter las Alps.

Oz: Oz mardi èsi en l'ost savens ferm surtratg, adina puspè poi plover ed il cunfin da naiv sa sbassa sin 1800 meters. La temperatura va dad 8 grads la damaun sin 15 grads il suentermmezdi. En las valladas internas da las Alps poi anc dar in zichel sulegl.

Prognosa: Damaun mesemna sa sbassan il termometer ed er il cunfin da naiv. En il nord da las Alps plovi adina puspè cun temperaturas enturn 10 grads. Auter en il sid, là èsi pulit sulegl cun temperaturas enfin 17 grads, medemamein da gievgia enfin sonda.

